

SİNEMA TOPLULUKLARI VE *BORÇ* FİLMİ GÖSTERİMİ ÜZERİNE

Söyleşi: İlker Mutlu

Ülkemizde alternatif film izleme grupları giderek çoğalmakta. Buradaki öncelikli amaç, topluluk halinde film izleme ve tartışma kültürünü oluşturmak ve yaygınlaştırmak. Bu topluluklardan bazıları Başka Sinema gibi kurumlarla anlaşılıp, kendi kentlerindeki sinemalardan edindikleri seanslarda bu kurumlardan temin ettikleri filmlerin tek seanslık gösterimlerini yapıyor, bazıları da belediyelerin sağladığı olanaklarla bu gösterimleri gerçekleştiriyor. Kars, Lüleburgaz gibi sinema toplulukları ile biz de, Samsun Sinema Topluluğu olarak, bağlarımızı sıkı tutarak bir dayanışma içine girmeyi planlıyoruz.

Samsun Sinema Topluluğu bundan iki buçuk yıl kadar önce küçük bir sinemasever grubunun bir araya gelmesiyle kuruldu. Önce kafelerde film göstermeye başlayan topluluk, 2019 Kasım ayından bu yana programlarını Atakum Belediyesi'nin sağladığı sinema salonunda gerçekleştiriyor. Buradaki programlar, o günün filmini öneren arkadaşımızın filmi sunuşu, filmin gösterimi ve sonrasında da film üzerine tartışma ve filmi çözümlene düzeniyle ilerliyor. Topluluk, kurulduğu günden bu yana (iki aylık taşınma molası ve şu anda verilen mecburi Coronavirus tatili hariç) düzenli olarak film göstermekte ve böylece sinemayla ilgili insanların birbiriyle tanışmasını, kaynaşmasını sağlamakta.

Şu anda üye sayısı sekiz yüze dayanan topluluk, faaliyetlerini ücretsiz gerçekleştiriyor ve yine ücretsiz dağıtılan bir sinema dergisi olan SineSamsun'u çıkartıyor. Üye yelpazemiz çok geniş; noterinden doktoruna, öğrencisinden öğretmenine, psikoloğundan işçisine kadar her türlü meslekten katılımcımız var ve bu da bizi çok zenginleştiriyor.

Topluluğun kente bir diğer faydası da kentte birbirlerinden habersiz film yapmaya uğraşan onlarca kısa filmciyi bir çatı altında toplaması oldu. Kimi

gösterimlerimizi onlara ayırıyor ve kendilerini ifade etmelerini sağlıyoruz. Kooperatif benzeri bir oluşumla belki bu gençlere ileride malzeme sağlama, daha iyi filmler yapmalarına yardımcı olma gibi hayallerimiz var.

Topluluk olarak uzun zamandır düşlediğimiz şeyi nihayet hayata geçirerek, yönetmen ve oyuncu katılımlı ilk gösterimimizi 11 Mart'ta yaptık. Kentimizde iki gün misafir ettiğimiz yönetmen **Vuslat Saraçoğlu** ve oyuncu **Serdar Orçin**'in de katıldığı ve seyircilerle güzel bir söyleşi gerçekleştirdikleri akşamda onların **Borç** (2018) filmini gösterdik.

Yüz kişilik salonumuzu her gösterimde yarı yarıya dolduruyorken bu defa salon kapasitesinin neredeyse iki katı izleyici geldi. Soru-cevap etkinliği yaklaşık iki saat sürdü.

Borç, **Vuslat Saraçoğlu**'nun senaryosunu yazdığı ve yönettiği, başrollerinde **Serdar Orçin**, **İpek Türktan Kaynak** ve **Rüçhan Çalışkur**'un yer aldığı bir yapım. Film, 37. Uluslararası İstanbul Film Festivali Ulusal Yarışma kategorisinde 'En İyi Film' ödülüne, 8. Malatya Film Festivali'nde ise 'Lütfi Akad En İyi İlk Film' ödülüne layık görüldü. Film bunları dışında, 6. Boğaziçi Film Festivali'nde 'En İyi Kadın Oyuncu' (**İpek Türktan**) ve 'En İyi Kurgu' (**Naim Kanat**) ödülleri de sahibi oldu.

İki günlük yoğun bir program esnasında konuklarımızla baş başa kalıp bir söyleşi gerçekleştiremedik. Bunun üzerine **Vuslat Saraçoğlu**'na sorularımızı e-postayla gönderdik.

İM: Borç filmi birçok festivalden ödülle döndü. Festivallere bakış açınız nedir? Ödüllendirmelerdeki kıstaslar sizce yeterince sağlam mı?

VS: Festivallere, filmimizi izleyiciyle buluşturacak alanlar olarak bakıyoruz. Tabii ki bu ödüllerin teşvik edici tarafı var ama çok da yok aslında. Çünkü diğer soruyla da beraber düşünecek olursak, ödüllendirmelerdeki kıstaslar tamamen oradaki jüri üyelerini kimlerin oluşturacağı ile ilgili ve o da çok göreceli bir şey. O yüzden, "Yeterince sağlam mı?" derken, sanırım festivallerde ödül dağıtılırken belli bir puanlandırmaya da gidilmiyor; işte oyunculuk şu kadar puan, şu şu kadar puan gibi bir şeye de gidilmiyor. Gidilmesi de doğru olmayabilir. Öyle bir ayırıştırma, yani bir sanat eserini böyle tek tek unsurlarla puanlandırma sanki yazılı kağıdı okurmuş gibi, o da o kadar doğru olmayabilir. Tamamen jüriyi kimlerin oluşturacağına göre değişiyor. "Sağlam ya da değil," demem doğru olmaz. Tümüyle değişken, göreceli bir şeyin tam ölçütü olmadığından aslında bir

ödülün teşvik edici olması da, “Ödül aldın, şu an çok iyisin,” anlamına gelmeyebilir. Başka birisi belki de filminizi en kötü film olarak seçecek. Ama şu da var, yani bir film çok kötüyse, çok çok kötüyse orada çok tartışma olmuyor. Herkes çok kötü olduğunu teslim edebiliyor. Bilmiyorum, yeterli bir cevap oldu mu?

İM: *‘İyilik’ kavramının toplumumuzda hâlâ geçerli bir yeri olduğunu düşünüyor musunuz? Giderek bozulan bir toplum değil miyiz? Filmde bu kavramı nasıl ele aldınız?*

VS: Ben filmi zaten iyiliğin ne olduğunu tartışmak için yaptığımdan, iyilik kavramının toplumumuzda hâlâ geçerli olup olmadığını söyleyemem. Çünkü o zaman iyilik hakkında bir tanım yapmam gerekir. Samsun’daki söyleşide de söylediğim gibi, iyilik toplumumuzda hâlâ geçerli mi, onu bilemiyorum. Ama iyiliği aramamız, aramaya çalışmamız gerekiyor gibi geliyor bana ve iyiliği arama çabası da sanırım iyiliğin ne olduğu üzerine sorular sormaktan geçebilir. Giderek bozulan bir toplum muyuz? Onu ölçmek için de çok ciddi araştırmalar yapmak lazım. Yani bozulma nelere bağlı, onları tek tek, nokta nokta belirtmek lazım. Sonra kıyaslamak lazım, mesela 1980’lerde nasıldı, şimdi nasıl, onları yapabilecek bir donanımım ve ekipmanım olmadığı için, bu konuda ne desem yalan olur; yani çok sezgisel ve kabataslak konuşmuş olurum o zaman. Filmde de, biliyorsunuz zaten, bu kavramı belli bir iyilik formu varsayarak ele almadım. Dediğim gibi, sadece iyilik üzerine birtakım sorular sordum. Mesela “İyilik yaptığımız kişi bize teşekkür etse nasıl hissederiz? İyiliklerimiz görünmese onları yine de yapmaya devam edebilir miyiz? İyilik yapmak her zaman iyi bir şey midir?” gibi.

İM: *Etkilendiğiniz sinemacılar var mı? Başka sanat türlerinde eser veren yaratıcılar da olabilir bunlar.*

VS: Evet tabii ki başka sanat eserleri üreten insanlar da, sinemacılar da çok ciddi ilham veriyor. Sadece üretirken değil aslında, aynı zamanda yaşarken aklımıza gelen belli sorulara cevap ararken ya da birtakım bocalamalarımız sırasında ben hep filmlere, edebiyata, hatta müziğe başvuruyorum. Bir yandan bence sanatın şöyle bir işlevi de var: İnsana çok güzel ayar veriyor diye düşünüyorum. Mesela bir film izlerken kendimizi suçüstü yakalayabiliyoruz bir karakter üzerinden. “Ben de böyle bir hata yapmıştım birine.” gibi. Ya da “Burada ben de bir şeyle yüzleşmemiştim.” ya da “Cesaret edememişim.” Bunu birisi bize söylediğinde sanki parmak sallıyor gibi oluyor. Onu çok kabul etmiyoruz ama bir

sanat kanalıyla karşılaştığımızda çok daha rahatlıkla özeleştiriye kendimize yapıyoruz. Yani kabataslak söylersem, ben **Krzysztof Kieslowski**'yi çok seviyorum, **Asghar Farhadi**'yi çok seviyorum. **Dardenne Kardeşler**'i, **Mike Leigh**'i çok seviyorum. İlk aklıma gelenler bunlar. Edebiyatçılardan da **Thomas Bernard**, **Tahsin Yücel**, **Milan Kundera**, **Barış Bıçakçı** var. Yeni kuşaktan **Behçet Çelik**'i seviyorum.

İM: *Eskişehir'in seçimi bilinçli bir tercih miydi? Anadolu'nun sinema yapmayı kolaylaştıran yanları var mı?*

VS: Eskişehir, bilinçli bir tercih değildi başlangıçta yazarken. Eskişehir'i hiç düşünmemiştim. İstanbul'da geçmesini planlamıştım filmin. Ama daha sonra tam filme destek çıkmasının ardındaki dönemde İstanbul çok karıştı. Çok trafik vardı, patlamalar oluyordu. Bir sürü insan da İstanbul'da film çekmenin çok zor olduğundan bahsediyordu. Tam o sırada Eskişehir'de akademisyen olan, senaryoyu da bilen bir arkadaşım dedi ki "Vuslat, İstanbul'da niye sıkıntı çekiyorsun? Burada çekebilirsin filmini. Zaten hikayen de hiç uyumsuz görünmüyor. Hem buradan belki destek bulursun. Aynı destekler, kalacak yer , yemek desteği. O zaman bu film, maliyet açısından da çok rahat olur." dedi. Sonrasında ben de Eskişehir'e alıcı gözle baktığımda gerçekten de daha iyi olacağını düşündüm. Hatta hikayeye de çok yarayacağını gördüm. 'Anadolu'nun sinemayı kolaylaştıran yanları var mı?' Bence var. İstanbul'dan iyidir. Çünkü bütün ekibin bir arada olması, sete çok daha kolay ulaşmak, bunlar çok ciddi avantajlar. Tabii bunun yanı sıra Eskişehir'in özellikle çok ciddi bir avantajı var; Eskişehir çok huzurlu bir şehir. İnsanlar da çekim yapan insanlardan rahatsız olmuyorlar. Orada çekimlerimiz çok rahat geçti ve destekçilerimiz de çok oldu. Aynı zamanda filmin çekimi bittikten sonra şunu da düşündük; iyi ki İstanbul olmamış. Çünkü İstanbul'da geçseydi hikaye yanlış yerlere de gidebilirdi. Hani, "Büyük şehirde insanlık öldü mü acaba?" falan. Oysa ben hikayenin temsili bir hikaye olmasını istiyordum. Eskişehir de bu açıdan çok elverişliydi. Yani burası bir Trabzon olsaydı mesela, Trabzon çok çağrışımlı bir şehir olduğu için insanlar, "Ha, bu hikaye Trabzon'la ilgili bir hikaye mi?" diye düşünebilirdi. Ya da Muğla olsaydı, ya da Doğu Anadolu'daki bir şehir olsaydı, çok belirgin özellikleri olurdu o şehrin ve hikayenin de oralara özgü olduğunu düşünme riski doğabilirdi. Eskişehir biraz daha anonim bir şehir olduğu için, evet bu hikaye Türkiye'nin

herhangi bir yerinde de geçebilir hissi veriyor. O açıdan da benim için elverişli oldu.

İM: *Senaryoyu da siz oluşturduunuz. Ürettiğiniz karakterlere bakış açınız nasıldır? Tuttuğunuz, kendisinden yana tavır koyduğunuz karakterler oluyor mu?*

VS: Karakterleri mümkün olduğunca yargılamamaya, onlara eşit mesafede durmaya çalışıyorum. Ama tabii ki bu niyet etmekle olan bir şey değil. Çoğu insan, çoğu yönetmen “Ben hiçbir karakterin tarafını tutmadım.” diyebilir ama izleyiciler çok net bir şekilde bir karakteri kolladığını hissedebilir. Bu daha çok aslında sırf seyircilere sorulması gereken bir soru. Ben ne desem yanlış olur.

İM: *Filmdeki karakterlerin kararsız durduklarını düşünüyor musunuz? Net bir duruş sergileyen kimse yok gibi. Belki patron dışında. Tufan bile “iyilik” konusunda net değil sanki.*

VS: Zaten karakterlerin öyle iyilik konusunda net olması gibi bir iddiamız yoktu. Tufan zaten iyi olma bahsinde çok yalpalıyor. İzleyiciler de çoğunlukla böyle düşünüyor. Zaten hepimiz kararsız karakterleriz şu hayatta, o kadar da net olmadığımızı düşünüyorum. Kararsızız, ama tutarsız karakterler miyiz? Kararsızlık, tutarsızlık anlamına gelmeyebilir. Evet, hemen hemen hepsi aslında yalpalıyor karakterlerin. Evet, patron birazcık daha kararlı duruyor gibi. Ama belki patronu daha fazla detaylandırabilseydik onun da kararsız taraflarını görecektik. ...ki o da biraz yalpalıyor. Klasik bir patron gibi davranmıyor. Özellikle Tufan’la ilişkisinde.

İM: *Filmin yapısının fazla inişli çıkışlı olmamasını özellikle mi tercih ettiniz?*

VS: Filmin fazla inişli çıkışlı olmadığını düşünen de var, çok inişli çıkışlı olduğunu düşünen de. O yüzden, inişli çıkışlı olmadığını varsayarak nasıl cevap vereceğim bu soruya bilmiyorum ama hikayenin böyle olması gerekiyordu. Baştan tasarlamıyoruz aslında hikayeleri, yani şöyle tasarlamıyoruz; şu hikaye biraz daha olay örgüsü odaklı olsun, çok hızlı olsun, baştan tasarladığım bir şey değil. Mesela ikinci senaryomu düşündüğümde, **Borç**’a göre biraz daha olay örgüsü yoğun ve hızlı bir film. Ama bunu baştan “Bu filmim de biraz daha hızlı olsun,” diye tasarlamadım. Hikayenin kendisi onu gerektirdi. Dolayısıyla özellikle tercih etmedim. Yani **Borç**’ta da hikaye çok hızlı gidiyordu. “Dur ya, ben bunu biraz yavaşlatayım,” demedim. Ama detaylara ve anlara çok önem veriyorum ben,

duygulara, karakterlerin değişimlerine. Böyle, bir polisiye gibi, sürekli hareketli olan bir senaryoda bu şanslarınız çok olmuyor. Yani durup böyle nefeslenip, o an üzerine, karakter üzerine, detaylar üzerine çok düşünme şansı olmuyor. O yüzden ben film izlerken de, kendim üretirken de biraz soluklanmayı ve uzun uzun üzerinde düşünmeyi seviyorum. Mesela okumayı sevdiğim kitaplarda da öyle. Bilinç akışı içeren kitaplar okumayı çok seviyorum. Karakter aklından neler geçiriyor, sayfalarca aklından geçenlerle ilgili konuştukları filmleri, kitapları. Sanırım bu benim genel bir eğilimim diyebilirim. Ama baştan hiçbir şekilde, hiçbir koşulda yaptığım şey durağan olsun diye bir kararı vermiyorum.

İM: Belgesel mi yoksa uzun metraj mı daha çekici sizin için? Neden?

VS: İkisinin de ayrı işlevleri var. Bazı filmlerin kesinlikle kurmaca değil, belgesel olması gerekiyor. Bazen de belgesel yapmak mümkün olmadığı için, kurmaca yapmak gerekiyor. Yani ikisi de farklı ihtiyaçlara karşılık geliyor.

İM: Oyuncuların yönetmenliğe (zaman zaman) yönelmelerine nasıl bakıyorsunuz? Bizde de dünyada da başarılı örnekleri var bunun elbette. Çağında da bilinçli bir seçim oluyor bu sanki. Sizde yönetmenliğe geçiş nasıl gerçekleşti?

VS: Ben bu sanat alanındaki meselelerde, yönetmenlik, yazarlık... bunları mühendislik, öğretmenlik gibi meslekler olarak görmüyorum. Sanki bir ihtiyaçtan doğan yönelimlermiş gibi geliyor bana. Para kazanmak için yaptığımız, eğitim alıp da yaptığımız şeyler gibi gelmiyor. En azından ben öyle bakmıyorum. O yüzden oyuncuların yönetmenliğe yönelmelerine de olumsuz bir bakışım hiç yok. Yani birisi bir hikaye anlatmak istiyorsa, bunu kendi tarzıyla anlatmak istiyorsa, herkes yönetmenlik yapabilir. Mühendis de yapabilir, ne bileyim, bir bakkal da yapabilir, hatta bence çok da güzel olur. Keşke herkes hayattaki meselelerini, dertlerini bu şekilde ortaya koysa, biz de bir çeşitlilik görsek. Bende yönetmenliğe geçiş de böyle bir “Hadi ben de yönetmenliğe geçeyim!” şeklinde olmadı; dediğim gibi, bir hikayem, meselem vardı. Onu yazıyordum; yazmadan duramıyordum yani. Onu yazmak istiyordum. Sonra o bir bütün oluşturdu. Senaryo oldu. Senaryomu Kültür Bakanlığı’na gönderdim. Destek çıktı. Yani o filmi yapmak yönünde bir arzu duyuyordum. Aslında “Hadi ben yönetmen olayım, ben şimdi bir kursa gideyim, “ diye bir şey olmadı. Bir milat belirleyecek olursak, sinemaya merak duymamın miladı şöyle: Boğaziçi Üniversitesi’nde Müzik Sosyolojisi alanında yüksek lisans yapıyordum, orada da Mithat Alam Film Merkezi var.

Derslerden sonra oradan birtakım filmler alıp izleyerek, oradaki söyleşilere, panellere katılarak, sinemaya merakım arttı. O şekilde oldu. Yavaş yavaş senaryo yazmaya vs. başladım.

İM: *Son olarak, SEKANS klasiği: En beğendiğiniz on filmi sayabilir misiniz?*

VS: En beğendiğim on filmi saymam çok zor olur İlker Bey, yani, sıralarsam da bir sürü unuttuğum filme haksızlık etmiş olurum. Çünkü böyle paldır küldür sayabilecek gibi de değilim. Ama dediğim gibi, bir sürü yönetmen saydım ya, **Kieslowski, Mike Leigh**, ondan sonra **Dardenne Kardeşler. Asghar Farhadi** dedim. **Östlund** var şimdi, **Ruben Östlund; Daire** (The Loft, 2014), **Onur Savaşı** (Jagten, 2012) gibi filmleri var, onu çok seviyorum. **Julie Bertucelli** diye bir kadın yönetmen var, onun **Ağaç** (The Tree, 2010), **Otar Gittiğinden Beri** (Despuis qu'Otar est parti..., 2003) diye bir filmi var, onu çok seviyorum. Şu an aklıma gelenler bunlar ama en sevdiğim on film gibi bir sıralama yapamıyorum maalesef.

Serdar Orçin'le söyleşi yapma fırsatı doğmadı, ancak soru – cevap etkinliğindeki¹ dikkate değer bölümleri de burada paylaşmak istiyorum:

¹ Bu etkinlikte çekilmiş kısa bir video kaydı için [tıklayınız](#).

Serdar Bey, Behzat Ç.'de bir sahnelerde Tolstoy'dan bahsediyorlardı ve orada Barbaros karakteri de şöyle bir şeye değiniyordu: "Çehov, birinci perdede silah göründü mü, ikinci perdede patlamak zorundadır, der" yanlış hatırlamıyorsam. Filmde de işçilerin patrona karşı bir silahı belirdi ve patlamadı. Neden patlamadığını merak ettim. Patlamasını beklerdim, yani metafor olarak.

SO: Çok ilginç bir şekilde bağladın konuyu ama, şöyle, patlamak... Aslında bizim karakterin özelliklerinden birini taşıdığı için patlamadı o silah. Orada, patlamaya hazır bir bomba dolaşiyor etrafında. Küfürler ediyor, öbürü belki muhtaç olduğundan dolayı, yani alacağı para çok önemli olduğu için isyan edemiyor, ama biri patlamak üzere. O biri de işte bizim karakterimiz. O, çok iyi olan, hepimizin sağında solunda çok rahatlıkla görebildiği karakterlerden biri. Kandil mesajı gönderen, muhtaç olan birine yardım eden, çocuğunu seven, hayvan seven, karısını seven, ailesini seven... Ama orada mesela bir bilgiyi, iş arkadaşlarıyla ilgili bir bilgiyi saklamayı kabul etmek; yani yine de çıkarı için susmak, isyanın yerine "Ya bi dur!" demek... Bunlar kötü müdür, iyi midir? Bu işte, filmin hani belki de en önemli özelliklerinden biri... Yani filmin tartıştığı bir iki şey var, onlardan biri bence. Orada çocuk patlamak üzere, hâlâ "Yanlışlıkla yapmıştır," diye bağırıyor, "Oğlum bir sus," diyor, "Bak haklıyken haksız duruma düşeriz," diyor. Daha ne olacak yani? Para da alamadı. Orada karakterin, bir şekilde bir çıkarı olan insana karşı söylemesi gereken konusunda kendini şöyle bir tutmasını tartıştırıyor bence. Birinin yanında olmak zorunda hissedemeyiz belki, ama izlerken kendimizi birinin yanında bulabiliriz bu noktada diye düşünüyorum ben de. Yani Tufan çok tatlı bir insan ama orada, fikrimi söyleyeyim, bence hiç tatlı bir insan değil. Ama öyle. O yüzden patlamıyor silah. Ya da patladığı an o. Bilmiyorum.

Hepimizde Tufan'lık vardır belki. Bu Tufanlar kadınlarla birlikte yaşıyor. Haliyle iletişim halinde. Dolayısıyla en çok emeği sömürülen, en çok hakkı yenen Mukaddes. Ama ses çıkarmayan da Mukaddes.

SO: Biz bunun geyiğini yaptık aramızda gerçekten. Oblomovlaşmak kavramından sonra Tufanlaşmak diye bir Türk versiyonu olabilir dedik. Biz kendi aramızda da diyorduk, "Tufanlaşma be!" diyorduk. Hani, "Aynen, tabii tabii kardeş, aynen ,katılıyorum sana..." diyenlere "Tufanlaşma!"

Sizin ilk filminiz bir Zeki Demirkubuz filmiydi. Ben bu filmde de Demirkubuz tadı aldım. Bir kadın yönetmenin çektiği bir Demirkubuz hikayesi izlediğimi düşündüm. Siz bir benzerlik görüyor musunuz? Ya da seyircilerde hiç böyle bir izlenim oldu mu?

SO: Aslında, belki birebir benzerlik kuramayız ama tabii ki karakter derinliği anlamında bence bu ülkede sinemada karakter yazmaya başlayan, yani derinlikli karakter yazmaya başlayan, Zeki Abi'dir. Ondan sonra çoğalmaya başladı bu. Bu anlamda benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz. Bir de Zeki Abi'nin karakterlerinde ve filmlerinde hiçbir şey göze sokulmaz. Göze soktuğu şeyler vardır ama onlar bizim alışık olduğumuz şeyler ya da beklenti içinde olduğumuz şeyler değildir. Kapıları göze sokar işte, bilmem ne... Ama onun dışında böyle derinlikli karakterler yazar ve herkesin üzerine konuşacağı, fikir üretebileceği karakterler ve olay örgüleri yaratır. Burada da, evet o anlamda benzerlikler görüyorum. Minimal, diyelim hadi, onu o şekilde tarif edelim. Yani neredeyse hiç gösterişi olmayan ama amaca hizmet eden şeyleri daha çok ön plana çıkarmaya çalışmak anlamında ortak özellikleri olduğunu düşünüyorum; karakterler ve olayı anlatış biçimi anlamında. Onun dışında da, evet, yine ben oynuyorum.